

MOGUĆNOSTI PROSTORNE INTEGRACIJE NA PRIMJERU POTENCIJALNIH PREKOGRANIČNIH ZAŠTIĆENIH PRIRODNIH PODRUČJA BOSNE I HERCEGOVINE

Sažetak

Kao potencijalna članica Europske unije Bosna i Hercegovina ima mogućnost korištenja vlastitih prirodnih potencijala za uspostavljanje prekograničnih zaštićenih područja i to kroz integraciju prirodnih područja u graničnome pojasu, infrastrukturu, kulturno-povijesno naslijeđe kao i ekonomske i socijalne veze koje pridonose održivome prostornome razvoju u europskome kontekstu. Integracija prekograničnih zaštićenih područja treba se odvijati u skladu s europskim programima prekogranične, transnacionalne i međuregionalne suradnje, uz usklađivanje prostorno-razvojnih prioriteta s europskim principima i pokazateljima prostornoga razvoja. Predmet su rada potencijali prekogranične zaštite prirodnih područja, tj. inventarizacija cjelokupne prirodne baštine koja predstavlja potencijal za uključivanje u turističku ponudu i razvoj turizma. Cilj je rada objasniti mogućnosti integracije Bosne i Hercegovine u šire okružje te postizanje održivoga razvoja kroz definiranje i valorizaciju međunarodne i/ili regionalne suradnje pri osnivanju pograničnih zaštićenih područja. Prikupljanjem i analiziranjem dostupne literature te mogućim terenskim opservacijama pojedinih područja predstaviti će se informacije o danim objektima i njihovoj trenutačnoj iskorištenosti u turističke svrhe kao i mogućnosti potpunijega i kvalitetnijega iskorištavanja prostora u turističkoj djelatnosti, odnosno integraciji.

Ključne riječi: turizam, integracija, prekogranična suradnja, zaštićena prirodna područja, Europska Unija, Bosna i Hercegovina

MIRJANA MILIĆEVIĆ *

ENISA KULAŠIN **

SNJEŽANA MUSA ***

JURICA BOTIĆ ****

UDK:

338.1(497.6)

338.486(497.6)

Izvorni znanstveni članak
Original scientific paper
DOI 10.47960/2831-
0322.2025.1-2.29.66

* Mirjana Milićević, Fakultet prirodoslovno-matematičkih i odgojnih znanosti, Sveučilište u Mostaru, BiH, mirjana.milicevic@fpmoz.su.m.ba

** Enisa Kulašin, Osnovna škola Meša Selimović, Sarajevo, BiH, enisa-kulasin@hotmail.com

*** Snježana Musa, Fakultet prirodoslovno-matematičkih i odgojnih znanosti, Sveučilište u Mostaru, BiH, snjezana.musa@fpmoz.sum.ba

**** Jurica Botić, American University of the Middle East (AUM), Egaila, Kuwait; jurica.botic@aum.edu.kw

Uvod

Status svjetske baštine najprestižnija je pozicija prirodne i kulturne baštine prepoznata u svijetu. Biti dio svjetske baštine nudi zajednicama prednost turističkoga potencijala, bolju promociju turističke ponude i dr. Sve je više dokaza da status „pod zaštitom UNESCO-a“ daje mjesta za veći globalni profit. Pojam svjetska baština turisti razumiju globalno kao sinonim za kvalitetu i izvanredna iskustva. Razvoj turizma u europskim prostorima koji su na listi prirodne baštine UNESCO-a, a prostornim obuhvatom nalaze se na području dviju ili više država, mogao bi poslužiti kao model uključivanja zaštićenih prostora BiH u takvu vrstu turističke valorizacije. S obzirom na to da se na tim područjima nalaze specifični prirodni objekti koji nisu bili pod čovjekovim utjecajem (ako jesu, onda u neznatnoj mjeri) tijekom svoga razvoja, ovdje se daju inventarizacija i identifikacija, valorizacija (Milanović, A. 2018, 37-54) te istraživački rad takvih prostora u BiH. Cilj je rada predstaviti prekograničnu zaštićenu prirodnu baštinu Europe, komparacijom, a zatim valorizacijom baštine utvrditi koji spomenici prirode u BiH imaju najveće mogućnosti za istu. Glavna je hipoteza ovoga rada: *Prekogranično zaštićena područja UNESCO-a u Europi imaju potencijala za kvalitetniji razvoj turističke djelatnosti te su kao takva dobar model za uključivanje zaštićenih područja BiH u prekograničnu zaštitu.* Ovom hipotezom nastoji se dokazati da područja koja se nalaze na teritoriju više država imaju veću perspektivu turističkoga iskorištavanja i ostvarivanja s ekonomskoga aspekta.

Usprkos postojanju zakonskoga okvira i institucionalnih mehanizama zaštite (Federalno ministarstvo okoliša i turizma, 2009) prirodna baština BiH suočava se s brojnim izazovima: slaba je provedba zakona u zaštićenim područjima, nema jedinstvene strategije za zaštitu prirode, ne postoji međuentitetska i međudržavna koordinacija, česti su ekonomski pritisci koji rezultiraju nekontroliranom gradnjom, krivolovom i eksploatacijom prirodnih resursa, a poseban problem predstavlja niska razina ekološke svijesti u javnosti. U ovome kontekstu valorizacija prirodne baštine ne može se promatrati samo kao stručni ili akademski zadatak, nego kao sveobuhvatan društveni proces koji uključuje lokalne zajednice, stručnjake, donositelje odluka i međunarodne partnere.

UNESCO-va zaštićena prekogranična prirodna područja u Europi

Generalna politika, a tako i strategija u turizmu najvećega broja zemalja svijeta integrirana je politika razvoja, koja za cilj ima zajedničku suradnju i razvoj u skladu s tim. Opći je cilj prekogranične suradnje (Cvijanović, D., & Marković, J. 2020, Turističko poslovanje, 5-17) smanjiti negativne efekte granica kao administrativnih, pravnih i fizičkih barijera, riješiti zajedničke probleme i iskoristiti neiskorištene potencijale. Zajedničkim upravljanjem programima i projektima jačaju se uzajamno povjerenje i razumijevanje kao i suradnja. Jedna od glavnih svrha uspostavljanja prekograničnoga zaštićenog područja jest omogućiti zaštitu i održivo korištenje prirodnih i pejzažnih vrijednosti, koji se smatraju jednom koherentnom prirodnom

jedinicom.

Iznimna univerzalna vrijednost označuje kulturni i/ili prirodni značaj koji nadmašuje nacionalne granice i od zajedničkoga je značaja za sadašnju i buduće generacije cijeloga čovječanstva. Kao takva, trajna zaštita baštine od najveće je važnosti za međunarodnu zajednicu u cjelini² te se, u skladu s tim, čini kako je prekogranična zaštita veća garancija za održanje danih vrijednosti. U tome se smislu danas sve više teži uključenju lokaliteta u prekogranični kontekst širenja kvalitetnih tehničkih i upravljačkih znanja između raznih javnih i privatnih aktera. Cilj im je i dugoročna strategija održive turističke valorizacije. Navedeni strateški cilj neophodan je razvoj prekograničnoga koncepta i sredstava za održivo upravljanje UNESCO-ovim lokalitetima, prekogranično unaprjeđenje znanja, tehnika i tehničke podrške putem razmjene informacija o najboljim praksama i tehnikama, realizacija inovativnih akcija na određenim lokalitetima te njihova zajednička valorizacija s usredotočenjem na specifična tematska pitanja, a sve to u cilju održavanja i zaštite takvih lokaliteta i privlačenja sve većega broja turista koji se zanimaju za kulturnu i prirodnu baštinu³.

Prekogranični je pristup najpogodniji način postizanja dugoročnih rezultata održivoga razvoja (Marc Patry, 2008) turizma upravo zbog kombinacije geografske blizine i velike koncentracije iznimne kulturne i prirodne baštine koju je priznao UNESCO. Jedan od glavnih postulata UNESCO-ove zaštite lokaliteta je „uspoređivati, razmjenjivati i prenositi iskustva, kao i razvijati nove zajedničke strategije koje se temelje na teritorijalnoj blizini“ (Planiranje upravljanja UNESCO-ovim lokalitetima Svjetske baštine Smjernice za izradu, provedbu i nadzor planova upravljanja sa primjerima UNESCO-ovih lokaliteta na Jadranu, 2016.). Usklađivanje ili koordinacija praksi upravljanja prirodom i krajolikom sa svake strane granice, umjesto upravljanja prirodnim i pejzažnim vrijednostima nekoliko manjih zaštićenih područja na konfliktan ili nekompatibilan način, jedna je od glavnih „dodatnih vrijednosti“ uspostavljanja prekograničnog zaštićenog područja⁴. Već samo pozicioniranje lokaliteta na UNESCO-vu listu privlači pažnju globalnih medija i izvanredna je prilika za marketing. Biti dio svjetske baštine predstavlja moćan brend koji dodaje vrijednost postojećemu brendu te ih često prekoračuju u globalnoj sferi. Posjetitelji svjetske baštine internacionalni su, oni troše više novca, provedu više vremena na danj destinaciji, više su zainteresirani za vrijednost destinacije. Oni, također, zahtijevaju i očekuju više standarde kvalitete u potražnji (Jovičić. Ž., 1989, 17-23), što znači kako očekuju odredište svjetske klase kao svjedočanstvo svjetske baštine.

Analizirajući popis zaštićenih spomenika UNESCO-a u Europi izdvojena su područja koja imaju karakter prekogranične zaštite:

---

²http://www.expoaus.org/upload/novosti/publication_expoaus_hr_web_105521.pdf (Preuzeto: 30. 3. 2017.).

³http://www.expoaus.org/upload/novosti/publication_expoaus_hr_web_105521.pdf (Preuzeto: 30. 3. 2017.).

⁴<http://nationalpark-una.ba/addDocuments/uploads/1447851763781361431.pdf> (Preuzeto: 20. 3. 2017.).

Tablica 1. Pregled prekograničnih zaštićenih područja

Redni broj	Naziv objekta	Lokacija	Kriterij zaštite UNESCO-a
1	Bjelovjeska šuma	Poljska i Bjelorusija	IX, X
2	Vadensko more	Nizozemska, Njemačka i Danska	VIII, IX, X
3	Krške špilje Agteleka i Slovačkog krša	Mađarska i Slovačka	VIII
4	Bukove prašume u Karpatima i drugim područjima Europe	Albanija, Austrija, Belgija, Bugarska, Hrvatska, Njemačka, Italija, Rumunjska, Slovačka, Slovenija, Španjolska i Ukrajina	IX
5	Visoka obala i arhipelag Kvarken	Švedska i Finska	VIII
6	Monte San Giorgio (Planina Sv. Jurja)	Švicarska i Italija	VIII
7	Pireneji – Mont Perdu	Francuska i Španjolska	III, IV, V, VII, VIII

Izvor: <http://whc.unesco.org/en/list/> (Preuzeto: 15. 2. 2018.)

Na području Europe zastupljeno je šest prekograničnih dobara prirodne baštine te jedno miješano dobro koja ukupnom površinom obuhvaćaju područja dviju ili više država. Pet zaštićenih dobara nalazi se na području dviju država, jedno dobro prostire se na dodiru triju država te jedno dobro koje se prostire na 12 država. U geografskome smislu navedena područja obuhvaćaju šumske i morske površine, planinska te krška područja.

Zaštićena prirodna područja u Bosni i Hercegovini i mogućnosti prekogranične suradnje

Međunarodna unija za zaštitu prirode (IUCN) koristi određene kategorije za klasifikaciju zaštićenih područja kako bi se jasno prikazale različite vrste zaštite i upravljanja prirodnim resursima. Ove kategorije pomažu u razumijevanju svrhe i ciljeva zaštite kao i pristupa koji se koriste za očuvanje područja. IUCN klasificira zaštićena područja u šest glavnih kategorija:

1. Kategorija Ia – strogo zaštićeno područje: predmnijeva očuvanje biodiverziteta i prirodnih ekosustava. Ulaz i aktivnosti strogo su kontrolirani i ograničeni kako bi se zaštitila prirodna svojstva.
2. Kategorija Ib – područja divljine: strogo zaštićena, ali su često veća i u njima je manje ljudske aktivnosti. Fokus je na očuvanju prirodnoga stanja i ekosustava.
3. Kategorija II – nacionalni parkovi: zaštićena s naglaskom na očuvanju prirode, ali se također omogućavaju javni pristup i rekreacija, pod uvjetom da to ne ugrožava očuvanje.
4. Kategorija III – spomenici prirode: područja mogu uključivati jedinstvene prirodne značajke (kao što su geomorfološki oblici ili specifične vrste) koje zaslužuju zaštitu zbog svoje posebne vrijednosti.

5. Kategorija IV – područja s posebnim upravljanjem: ova područja namijenjena su zaštiti određenih vrsta ili njihovih staništa. Upravljački pristupi specifični su i fokusirani na očuvanje određenih ekoloških aspekata.

6. Kategorija V – zaštićena područja s prirodnim i ljudskim aspektima: Zaštita uključuje vrijednost prirodnoga i kulturnoga nasljeđa te su često uključena u sustave održivoga korištenja koji podržavaju lokalne zajednice.

7. Kategorija VI – zaštićena područja s održivim korištenjem prirodnih resursa: Ova područja usmjerena su na očuvanje biodiverziteta, dok se omogućava održivo korištenje prirodnih resursa poput šuma, voda i drugih resursa, često uključujući aktivno sudjelovanje lokalnih zajednica.

Navedena klasifikacija IUCN-a igra ključnu ulogu u globalnoj zaštiti prirode osiguravanjem jasne smjernice za upravljanje i očuvanje prirodnih i kulturnih resursa širom svijeta.

Kategorizacija Međunarodne unije za zaštitu prirode (IUCN) 2003. godine uvrštena je i u *Zakon o zaštiti prirode Federacije BiH i Republike Srpske* te time postala obvezujuća za buduću kategorizaciju zaštićenih područja u Bosni i Hercegovini. Prema njoj kategorije zaštite prirode su sljedeće: strogi rezervat prirode (I a), područje divljine (I b), nacionalni park (II), spomenik prirode (III), područje upravljanja staništem (IV), zaštićeni pejzaž (V) i zaštićena područja za upravljanje resursima (VI).

U ovome će se radu predstaviti mogućnosti prekogranične suradnje na primjeru zaštićenih područja II kategorije – nacionalni parkovi: NP Una, NP Drina i NP Sutjeska s prostora BiH te NP Tara (Srbija), NP Durmitor (Crna Gora), NP Plitvička jezera i NP Krka (Hrvatska).

Prekogranična suradnja zaštićenih područja europska je civilizacijska stečevina te bi primjenom ovakve legislative prostor BiH bio bližu EU-u. Kako je to geografski, geološki, geomorfološki, hidrološki i fitogeografski jedinstveno područje, trebalo bi iznaći mogućnost njegove trajne kvalitetne zaštite, tim prije što ga baštine dvije države. Potencijalno prekogranično područje nacionalnih parkova imalo bi zaštitne, znanstvene, obrazovne i, posebno, turističko-rekreativne funkcije, te kao takvo mora nužno biti povezano s prostorima koji ih neposredno okružuju. S druge strane, stanovništvo uže i šire okolice u obavljanju svojih temeljnih (egzistencijalnih, socijalnih) funkcija u određenoj je mjeri, više ili manje, upućeno na te funkcije. Nositelji tih funkcija bile bi socijalne skupine čijim djelovanjem nastaju odgovarajući oblici prostorne organizacije i prostorno relevantni procesi čiji su rezultat postojeće prostorne strukture. Takva interakcija parkova i njihovih okolica utjecala bi na izbor funkcionalne regije kao najprimjerenijega prostornoga okvira za istraživanje utjecaja turizma na održivi razvoj šireg područja. Pritom, dakako, nije riječ o regiji u pravome smislu značenja te riječi (kao homogenoj prostornoj cjelini), nego o svrsishodnome istraživačkome okviru za podrobnije sagledavanje pojedinih komponenti održivog razvoja (Radeljak, P., Pejnović, R., 2008, 355-356). Temeljna pretpostavka za ostvarenje održivoga razvoja ovih područja razumijevanje je

njihovih subordiniranih pojmovnih kategorija, među kojima je potrebno uspostaviti ravnotežu na svim razinama prostornog razvoja.

Prednosti uspostave zajedničkih prekograničnih parkova

Valorizacijom i povezivanjem prirodnih prostora kroz prekogranične parkove ostvaruje se cijela lepeza prednosti koje možemo svrstati u ekološke, ekonomske, turističke, političke i socijalne.

- Ekološke prednosti: jača zaštita ekosustava, očuvanje migracijskih koridora, bolja kontrola nad ugroženim vrstama i smanjenje fragmentacije staništa.
- Ekonomske prednosti: nova radna mjesta u sektoru turizma i zaštite okoliša, povećanje prihoda lokalnoga stanovništva, razvoj infrastrukture. Turističke prednosti: razvoj zajedničkih turističkih proizvoda i ruta, produženje turističke sezone, diversifikacija ponude i privlačenje međunarodnih turista.
- Obrazovne i znanstvene prednosti: suradnja istraživačkih institucija, razmjena znanja i iskustava, provođenje međunarodnih projekata.
- Političke i društvene prednosti: jačanje regionalne saradnje, izgradnja povjerenja među zajednicama, usklađivanje politika zaštite okoliša.

A. NP Una (BiH) – NP Plitvička jezera i NP Krka (Hrvatska)

Na teritoriju dinarskoga planinskoga vijenca u području Unsko-koranske zaravni nalaze se dva nacionalna parka u dvije države: NP Plitvička jezera u R Hrvatskoj, koji je u UNESCO zaštititi, i NP Una u BiH (Grupa autora, 2015.:1-215). Jedan veliki i prepoznatljiv NP u Republici Hrvatskoj Plitvice mogao bi pomoći u turističkoj valorizaciji relativno mladoga nacionalnog parka Una u BiH. Oba parka povezana su Unsko-koranskom zaravni pa i s te strane čine nedjeljivu cjelinu, a nacionalni park Krka u Republici Hrvatskoj, koji prati najveći dio toka istoimene krške tekućice, čije se izvorišno područje nalazi na vrlo maloj udaljenosti u odnosu na izvorišno područje rijeke Une, predstavlja logičan i prirodan prostorni nastavak predloženoga zaštićenoga prekograničnoga područja. Ekonomski održiv razvoj ovoga područja pretpostavlja ostvarivanje ekonomskoga rasta i učinkovitosti, što NP Plitvice, ali i NP Krka zasigurno imaju, te je njihovo rasterećenje potencijal koji pridonosi razvoju NP Una u BiH⁵. Društvena održivost postiže se ostvarivanjem zadovoljavajućega stupnja životnoga standarda, što je u okvirima ovoga područja BiH veoma loše te bi, također, značilo potencijal, dok ekološka održivost podrazumijeva razvoj koji poštuje prihvatni kapacitet okoliša. Održivi razvoj određenoga prostora moguće je postići jedino kompleksnim sagledavanjem njihova međuzavisnoga utjecaja u okviru integralnoga (prostornoga) razvoja⁶, a to razumijeva jačanje suradnje i izgradnju

---

⁵Federalno ministarstvo okoliša i turizma, 2009., Master plan razvoja turizma za zaštićeno područje Nacionalnog parka Una, Bosna-S Consulting, Sarajevo, Bosna i Hercegovina.

⁶ https://bib.irb.hr/datoteka/580157.Koncept_odrivog_razvoja_i_sustav_upravljanja.pdf (Preuzeto: 5. 4. 2017.).

kapaciteta na teritoriju NP Una. Posebno se treba istaknuti da su Plitvička jezera ugrožena velikim posjetima, čime je došlo i do velike opterećenosti infrastrukture, zbog čega UNESCO upozorava ovo područje na mogućnosti isključenja iz Svjetske baštine. Samim time, spajanjem s Nacionalnim parkom Una i formiranjem jedinstvenoga prekograničnoga područja Una – Plitvice, došlo bi do rasterećenja infrastrukture u Plitvicama, koja je ugrožavajući čimbenik za prirodni ambijent. Iako NP Krka još uvijek nije doživio kritičnu točku broja posjetitelja, u ovome nacionalnome parku turizam je zaživio punim intenzitetom, pri čemu je prirodna baština najvažniji, ali ne i jedini njegov turistički resurs, jer nijedan nacionalni park u Hrvatskoj unutar svojih granica ne sadrži toliko spomeničke baštine ili, pak, tradicijske baštine, uključujući i onu gastronomsku. Međutim, višestruko povećanje broj posjetitelja NP Krka u odnosu na predratno razdoblje nepovoljno se odražava na okoliš, osobito na preopterećenim lokacijama poput Skradinskoga buka ili Visovca (Radeljak, Pejnović, 2008, 355-356), što ponovno ukazuje na komparativnu prednost izgradnje prekogranične suradnje. Na osnovi prethodnoga poznavanja objekta i analize već poznatih i uspostavljenih prekograničnih suradnji u okviru UNESCO-a, moguće je postaviti sljedeće strateške mjere i prijedloge kako bi područje dobilo na funkcionalnosti te uopće bilo uvaženo kao adekvatan prijedlog:

- integrirani turizam važan je čimbenik ekonomskoga razvoja i socijalnoga prestrukturiranja u promatranome prostoru
- rastući turistički promet potiče komercijalizaciju i specijalizaciju poljoprivrede, po čemu je ovaj prostor poznat
- porast funkcionalne diverzifikacije (turizam i prateće djelatnosti) na prekograničnome području pozitivno bi se odrazio u zapošljavanju stanovništva, a povezano s tim i strukturi naseljenosti njegove okolice
- sezonalnost turizma trenutačno u parkovima odražava se i u odgovarajućemu pulsiranju uslužnih djelatnosti u središnjim naseljima njegove okolice, a izvjesnom integracijom ova sezonalnost bila bi manje izražena, odnosno došlo bi do produžavanja turističke sezone
- izrada potencijalne turističke rute u koju bi bile uključene dvije države sa svim turističkim potencijalima (primarni dio turističke ponude prirodni su potencijali, a dopunski antropogeni turistički potencijali).

NP Plitvička jezera najposjećenije je i turistički najjače vrednovano zaštićeno područje u Hrvatskoj, dok je nacionalni park Una oblik najvećega stupnja zaštite u Bosni i Hercegovini. Na primjeru obrađenih prekograničnih područja u UNESCO-u, poput Bukovih šuma u Karpatima i primorskih šuma u Njemačkoj, vidljivo je da neka od njih nemaju potencijal u prostornoj blizini kao što to imaju Una i Plitvice, što može biti olakšavajući čimbenik i okolnost prilikom prekogranične suradnje. Blizina je, također, jedan od važnijih razloga zbog kojih se takav oblik povezivanja može protegnuti i na prostor NP Krka. Ta ista blizina bila bi olakšavajući čimbenik i za turiste i organe koji bi upravljali područjem. Za ostvarivanje istoga nužno je definiranje odgovarajućih institucija i organa koji bi preuzeli odgovornost i djelovanje nad istim. Kao razlozi ove integracije u širokome su rasponu privlačnih

čimbenika za posjetitelje, vezanih uza sam temeljni fenomen ovih područja i ostale karakteristike prirodne osnove te, sekundarno, uz kulturno-historijske spomenike kojima prostor raspolaže. Bogatstvo kulturno-povijesnom baštinom osobito dolazi do izražaja na prostoru NP Krka s antičkim ostacima na lokalitetu Burnum te katoličkim samostanom na otočiću Visovac i pravoslavnim manastirom Krka (Slukan Altić, 2007, 14-16, 189-198). Park Plitvice već je pod UNESCO-vom zaštitom i to po kriterijima:

VII – Neusporediv prirodni fenomen ili područje izvanredne prirodne ljepote i estetske vrijednosti (tzv. Kulturni krajolik); VIII – Izvanredan primjer važnih etapa povijesti zemlje, uključujući zabilješke života, značajan neprekinut geološki proces u oblikovanju zemlje ili značajna geomorfička ili fiziografska odlika; IX – Izvanredan primjer koji predstavlja značajan neprekinut ekološki i biološki proces u evoluciji i razvoju kopnenih, slatkovodnih, obalnih i morskih ekosustava te biljnih i životinjskih skupina. Analizom prirodno-resursne osnove došlo se do zaključka da bi potencijalno prekogranično područje bilo proglašeno, također, prema navedenim kriterijima. Područje zaštite prirode u Republici Hrvatskoj uređeno je *Zakonom o zaštiti prirode* („Narodne novine“, 80/13) kao temeljnim propisom te izvedbenim propisima poput aktualne *Strategije i akcijskog plana zaštite prirode Republike Hrvatske za razdoblje od 2017. do 2025. godine* („Narodne novine“, 72/17). U skladu s odredom članka 9., stavak 1., točka 50. *Zakona o zaštiti prirode* zaštićeno područje definira se kao geografski jasno određen prostor koji je namijenjen zaštitu prirode i kojim se upravlja radi dugoročna očuvanja prirode i pratećih usluga ekološkoga sustava. Međutim, općim aktima svake od ustanova koja djeluje na zaštićenim područjima, pa tako i nacionalnim parkovima, specifičnije se određuju kratkoročni i dugoročni ciljevi te strategije djelovanja i upravljanja svakoga od zaštićenih područja.

Nacionalni park Una u Bosni i Hercegovini i Nacionalni park Plitvička jezera te Nacionalni park Krka u Hrvatskoj čine trokut prekrasnih prirodnih resursa blizu granice između ovih susjednih zemalja. Ovi parkovi ne samo da predstavljaju značajne prirodne ljepote nego i bogatu biološku raznolikost i kulturnu baštinu. Postoji velika mogućnost prekogranične suradnje koja bi mogla rezultirati zajedničkim inicijativama za očuvanje prirode i razvoj održivoga turizma. U nastavku je navedena konkretna primjena UNESCO-vih kriterija i potencijala za suradnju između ovih nacionalnih parkova:

1. Kriteriji za upis na Listu svjetske baštine primijenjeni na naznačeno područje

- Kategorija III – Spomenici prirode: Područja mogu uključivati jedinstvene prirodne značajke (kao što su geomorfološki oblici ili specifične vrste) koje zaslužuju zaštitu zbog svoje posebne vrijednosti kao bigrene forme u kojim su oblikovana Plitvička jezera.

Kategorija IV – Područja s posebnim upravljanjem: Ova područja namijenjena su zaštiti određenih vrsta ili njihovih staništa. Upravljački pristupi specifični su i fokusirani na očuvanje određenih ekoloških aspekata.

Kategorija V – Zaštićena područja s prirodnim i ljudskim aspektima: Zaštita uključuje vrijednost prirodnoga i kulturnoga nasljeđa te su često uključena u sustave održivoga korištenja koji podržavaju lokalne zajednice.

- Kriterij VII: NP Una, NP Plitvička jezera i NP Krka nude spektakularne prirodne pejzaže, uključujući slapove, rijeke, borove šume i jedinstvene geološke forme. Pejzaži ovih parkova izuzetno su atraktivni i zaslužuju međunarodno priznanje.

- Kriterij VIII: Geološke formacije, geografski procesi, slapovi i hidrološke karakteristike parkova predstavljaju značajne geološke fenomene.

- Kriterij X: Svi ovi parkovi predstavljaju važne stanišne prostore za brojne ugrožene vrste biljaka i životinja. NP Una poznata je po različitim vrstama riba, dok su Plitvička jezera i Krka dom mnogim endemskim i ugroženim vrstama, čime se pridonosi biološkoj raznolikosti regije.

2. Prednosti zajedničkog rada

2.1. Međunarodna suradnja omogućuje uspostavljanje zajedničkih programa zaštite i upravljanja između NP Una, Plitvička jezera i Krka te može uključivati razmjenu znanja i resursa putem zajedničkih projekata očuvanja, istraživanja ekosustava i kulturne baštine. Na taj je način sigurno organiziranje trilateralnih sastanaka kako bi se razmijenile najbolje prakse i razvili zajednički planovi za očuvanje prirode i održivi turizam.

2.2. Održivo upravljanje podrazumijeva promociju održivoga turizma kroz ekoturizam i aktivne avanture, kao što su kajakaštvo, planinarenje i biciklističke ture. Rad na razvoju infrastrukture za posjetitelje uz implementaciju strategija koja štiti prirodne resurse. Institut razvijanja zajedničkih informativnih kampanja omogućilo bi edukaciju posjetitelja o očuvanju i značaju ovih prirodnih okružja.

2.3. Uključivanje lokalne zajednice u turističke aktivnosti i očuvanje prirode vodi poboljšanju njihova ekonomskog položaja i povećanju svijesti o značaju očuvanja prirodnih resursa. Zajednički bi rad pridonio u organizaciji radionica i edukacijskih programa za lokalne zajednice o održivome razvoju i turizmu.

2.4. Dokumentacija i istraživanje u traženju puta ovakve suradnje zahtijeva razvijanje zajedničkih istraživačkih programa o biodiverzitetu, ekosustavima i etnokulturnim aspektima ovih parkova. Također, praćenje ugroženih vrsta i staništa može poslužiti kao osnova za učinkovito upravljanje resursima kao i osnivanje zajedničke baze podataka koja bi omogućila lako dijeljenje informacija među parovima.

2.5. Pristup i kapacitet uspostavi suradnje podrazumijeva stvaranje i unapređenje infrastrukturnih veza koje povezuju NP Una, Plitvička jezera i NP Krka, kao i obuku osoblja koje se bavi upravljanjem ovim parkovima u pogledu očuvanja i promocije. U tome smislu prekogranična suradnja između NP Una, NP Plitvička jezera i NP Krka može znatno pridonijeti očuvanju prirodnih resursa, unapređenju kvaliteta

života lokalnoga stanovništva i razvoju održivoga turizma. Uključivanje UNESCO-vih kriterija može pomoći ovim parkovima da postanu dio globalne zajednice čuvara prirode, dodatno povećavajući njihovu vidljivost, atraktivnost za turiste i potencijalne resurse za razvoj. Ova suradnja svakako bi i ojačala veze između zajednica na granici i pridonijela održivome razvoju čijeje regije.

B. NP Drina (BiH) – NP Tara (Srbija)

Najmlađi nacionalni park u Bosni i Hercegovini je NP Drina, proglašen 2017. godine, na prostoru Općine Srebrenica. Ovaj nacionalni park apsolutno je kompatibilan s NP Tara u Republici Srbiji te se može smatrati kako su uvjeti za zajedničku zaštitu i održivi razvoj sasvim lako provodljivi. Sporazum kojim bi se Tara i Drina stavljale pod jednu upravu, kako bi se sačuvala rijeka Drina, potpisan je u sklopu projekta *Okoliš za stanovništvo Dinarida*, a financirala ga je Vlada Finske. Nacionalni park Drina područje je izuzetnih prirodnih vrijednosti, koje čini klisurasto-kanjonska dolina rijeke Drine, s brojnim staništima endemičnih i reliktnih biljnih vrsta koje su namijenjene očuvanju postojećih prirodnih vrijednosti i resursa, ukupne pejzažne, geološke i biološke raznovrsnosti te zadovoljenju znanstvenih, obrazovnih, duhovnih, estetskih, kulturnih, turističkih, zdravstveno-rekreativnih potreba i ostalih aktivnosti u skladu s načelima zaštite prirode i održivoga razvoja. NP Tara nominiran je za UNESCO-vu baštinu 2002. g. To je planinsko područje s iznimno važnim geomorfološkim, hidrografskim i ekološkim vrijednostima. Kanjon rijeke Drine označava granice parka, a njegove strane iz vapnenca duboke su više od 1000 m. Krška morfologija, ponornice, ponori, vrtache, suhe krške doline i izvori česta su pojava. Najznačajnija fitoformacija je *Picea omorica* Pančić kao reliktna vrsta. Olakšavajući čimbenik i okolnost prilikom prekogranične suradnje jest blizina ovih dvaju područja koja se nastavljaju jedan na drugi te ih dijeli sama rijeka Drina. Blizina međunarodnih zračnih luka Tuzle i Sarajeva pogoduje većemu dolasku turista na ova područja. Aktiviranje po pitanju razvoja prekogranične suradnje dovest će do aktivnosti regionalnoga razvoja u naseljenim zaštićenim područjima i u perifernim, nenaseljenim zaštićenim područjima, posebice razvojem održivih oblika turizma (ekoturizam, ruralni turizam, gastroturizam i sl.). Velik potencijal za razvoj adrenalinskoga turizma u vidu raftinga ima i sama rijeka Drina te planina Tara u vidu planinarenja. S obzirom na to da je NP Drina jako mlad park, i time manje poznat međunarodnoj javnosti, uvezivanjem ovih dvaju parkova postigla bi se dodatna promocija NP Drina i povećanje broja posjetitelja.

Nacionalni park Drina u Bosni i Hercegovini i Nacionalni park Tara u Srbiji predstavljaju jedinstvene prirodne resurse koji se nalaze na granici susjednih država BiH i Srbije. Kao i u slučaju NP Sutjeska i NP Durmitor, i ovdje postoji mogućnost prekogranične suradnje koja bi mogla rezultirati zajedničkim inicijativama za očuvanje prirode i promoviranje održivoga turizma. Konkretna primjena UNESCO-vih kriterija na NP Drina i NP Tara pokazuje sljedeće rezultate:

1. Kriteriji za upis na Listu svjetske baštine primijenjeni na naznačeno područje

Kriterij IV – Područja s posebnim upravljanjem: Ova područja namijenjena su zaštiti određenih vrsta ili njihovih staništa. Upravljački pristupi specifični su i fokusirani na očuvanje određenih ekoloških aspekata.

Kriterij V – Zaštićena područja s prirodnim i ljudskim aspektima: Zaštita uključuje vrijednost prirodnoga i kulturnoga nasljeđa te su često uključena u sustave održivoga korištenja koji podržavaju lokalne zajednice.

Kriterij VII: NP Tara i NP Drina nude spektakularne pejzaže, uključujući kanjone, rijeke, šume i planinske vrhove. Ove prirodne ljepote čine ih pogodnim za svaki kriterij.

Kriterij X: Ova dva parka predstavljaju važne stanišne prostore za mnoge ugrožene vrste, kao što su rijetke ptice i biljne vrste, čime se pridonosi biološkoj raznolikosti Jugoistočne Europe.

Kriterij VIII: Geološke strukture, kao što su kanjon Drine i različite geološke formacije na planini Tari, predstavljaju značajne geološke procese.

2. Prednosti zajedničkoga rada

2.1. Međunarodna suradnja omogućuje razvijanje zajedničkih planova zaštite i upravljanja između NP Drina i NP Tara, a može se ostvariti kroz institucije koje se bave zaštitom okoliša i turizmom. Suradnja može uključivati zajedničke projekte očuvanja, istraživanja i razmjene iskustava između parkova.

2.2. Održivo upravljanje kroz održivi turizam, kao što su ekoturizam i aktivni odmor (planinarenje, rafting, biciklističke ture), može se promovirati u oba parka, uz implementaciju strategija koje štite prirodne resurse i omogućavaju lokalnim zajednicama da od toga profitiraju.

2.3. Uključivanje lokalne zajednice u aktivnosti očuvanja i turizma može povećati angažman i doprinos zajednice. Edukacija o zaštiti prirode i jačanje lokalne ekonomije kroz turizam bit će ključni čimbenici za dugoročni uspjeh.

2.4. Dokumentacija i istraživanje trebali bi se odnositi na istraživanje ekosustava, faune, flore i etnokulturnih aspekata ovih parkova važnih za pravilno upravljanje. Razvijanje baze podataka i monitoring ugroženih vrsta i staništa otvorit će mogućnosti za bolje informiranje i strategije upravljanja.

2.5. Pristup i kapacitet u pogledu izrade prekograničnoga parka podrazumijeva da obje države trebaju raditi na unapređenju infrastrukture koja povezuje ove parkove kao i na obuci zaposlenih za upravljanje, očuvanje i promociju parkova.

Uspostavljanje prekogranične suradnje između NP Drina i NP Tara može donijeti značajne koristi za očuvanje prirodnih resursa, poboljšanje kvaliteta života lokalnoga stanovništva i razvoj turizma. Uključivanje UNESCO-vih kriterija može pomoći u međunarodnom pozicioniranju ovih parkova, što bi povećalo njihovu vidljivost i potencijalne resurse za očuvanje i razvoj. Ova suradnja ne samo bi pridonijela održivome razvoju regije nego bi i ojačala povezanost među zajednicama na obalama Drine.

C. NP Sutjeska (BiH) – NP Durmitor (Crna Gora)

NP Sutjeska najstariji je nacionalni park u Bosni i Hercegovini te ima izuzetno dobar položaj u pogledu suradnje s NP Durmitor u Crnoj gori u okviru kojega je i prekrasni kanjon rijeke Tare. Obuhvaća područje Sutjeske sa strogim prirodnim rezervatom Perućica te dijelove planina Maglić (koji je ujedno i najviši vrh u BiH s 2386 m nadmorske visine), Volujak, Vučevo i Zelengora. Ovdje se nalazi najraznovrsniji kompleks ekosustava na prostoru BiH kao i Jugoistočne Europe. Perućica je najveća (1434 ha) i najočuvanija prašuma na prostoru Europe. NP Durmitor obuhvaća osnovni masiv Durmitora s kanjonima Tare, Drage i Sušice i gornji dio kanjonske doline Komarnice, površine od 39 000 ha. Zbog te vrijednosti⁷ NP Durmitor uvršten je na listu Svjetske kulturne i prirodne baštine 1980. godine. Ostvarivanjem prekogranične zaštite NP Sutjeska bio bi zaštićen od započetoga uništavanja njegove jezgre davanjem koncesija za izgradnju tzv. malih hidroelektrana, a ljudskome oku ostali bi dostupni neponovljivi krajolici Durmitora, Maglića, Tare i Sutjeske. Ova dva nacionalna parka predstavljaju značajne prirodne i kulturne resurse koji imaju potencijal za prekograničnu suradnju i uspostavljanje prekograničnoga parka. Primjena UNESCO-vih kriterija pokazuje kako bi se isti mogli konkretno primijeniti:

1. Kriteriji za upis na Listu svjetske baštine

-Kriterij Ia – Strogo zaštićeno područje: podrazumijeva očuvanje biodiverziteta i prirodnih ekosustava. Ulaz i aktivnosti strogo su kontrolirani i ograničeni kako bi se zaštitila prirodna svojstva. U prostoru NP Sutjeska je prašuma Perućica, jedna od rijetkih sačuvanih u Europi.

-Kriterij IV – Područja s posebnim upravljanjem: Ova područja namijenjena su zaštititi određenih vrsta ili njihovih staništa. Upravljački pristupi specifični su i usredotočeni na očuvanje određenih ekoloških aspekata.

-Kriterij V – Zaštićena područja s prirodnim i ljudskim aspektima: Zaštita uključuje vrijednost prirodnoga i kulturnoga nasljeđa te su često uključena u sustave održivoga korištenja koji podržavaju lokalne zajednice. Područje NP Sutjeska memorijalni je kompleks za bitku iz Drugoga svjetskog rata.

-Kriterij VII: Ovi nacionalni parkovi obuhvaćaju spektakularne prirodne ljepote, uključujući kanjone, rijeke, planinske vrhove i različite ekosustave, što ih čini idealnim za ovaj kriterij.

- Kriterij VIII: Geološke karakteristike Durmitora i Sutjeske, uključujući strme planinske reljefne forme i formacije, predstavljaju značajne procese u skladu s ovim kriterijem.

---

⁷ Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore i IPA Adriatic Cross-Border Cooperation Programme), 2006., Plan upravljanja UNESCO-ovim lokalitetima Svjetske baštine, Smjernice za izradu, provedbu i nadzor planova upravljanja s primjerima UNESCO-ovih lokaliteta na Jadranu, Kotor, Crna Gora.

- Kriterij X: Oba parka predstavljaju važne ekosustave i staništa za ugrožene vrste, što ih čini ključnima za biološku raznolikost.

2. Prednosti zajedničkog rada

2.1. Međunarodna suradnja između Bosne i Hercegovine i Crne Gore na upravljanju ovim parkovima može se formalizirati kroz zajedničke planove upravljanja i očuvanja. To može uključivati zajedničke ekološke inicijative, istraživačke projekte i razmjenu znanja.

2.2. Održivo upravljanje podrazumijeva razvijanje i implementaciju strategija održivoga turizma može pomoći u očuvanju prirode i istovremeno pružiti ekonomski razvoj lokalnim zajednicama. Primjeri uključuju ekološke ture, zaštitu prirodnih resursa i podršku lokalnim proizvođačima.

2.3. Uključivanje lokalne zajednice u planiranje i upravljanje ovim parkovima može pomoći u očuvanju kulturnoga identiteta i tradicija. To uključuje obrazovanje o ekologiji i pružanje mogućnosti za ekonomski razvoj kroz turizam.

2.4. Dokumentacija i istraživanje na navedenu temu podrazumijevaju prikupljanje podataka o ekosustavima, florističkoj i faunističkoj raznolikosti, kulturnoj baštini i povijesnim mjestima u oba parka, što je ključno za donošenje informiranih odluka o njihovom upravljanju.

Pristup i kapacitet zajedničkoj zaštiti podrazumijeva da obje države omoguće potrebne resurse i obuku za osoblje odgovorno za upravljanje parkom, kao i infrastrukturu koja omogućava lako kretanje i komunikaciju između parkova. Uspostavljanje prekograničnoga parka između NP Sutjeska i NP Durmitor ne samo da bi pridonijelo očuvanju izvanrednih prirodnih i kulturnih resursa nego bi ojačalo i međunarodnu suradnju među državama. Također, to bi pridonijelo održivome razvoju i poboljšanju kvalitete života lokalnoga stanovništva. Na kraju, uspješna implementacija UNESCO-vih kriterija može omogućiti da ova područja postanu dio Svjetske baštine, što bi dodatno promoviralo njihov značaj na globalnoj razini.

Zaključak

Analiza primjene zakonskih osnova u području zaštićenih područja u Bosni i Hercegovini pokazuje izraženu nedosljednost. Problemi u zaštiti prirodnih resursa prisutni su na svim razinama – od nacionalnih parkova (u kojima se u zaštićenim jezgrama grade hidroelektrane), preko parkova prirode (gdje se vrši krivolov i grade stambene zgrade), do park-šuma koje su, također, pretvorene u gradilišta. Svijest o potrebi očuvanja ambijentalnih prostora je na niskoj razini, što otežava primjenu suvislih mjera zaštite.

Prekogranična zaštita geoparkova u Europi pokazala je jedan od učinkovitih modela obostrane zaštite vrijednih područja. Ovaj pristup smatra se potencijalnim rješenjem za očuvanje i održivi turistički razvoj nacionalnih parkova u BiH. Na primjeru NP Plitvice jasno se vidi problem prekomjerne turističke eksploatacije, zbog čega je dovedena u pitanje i njegova pozicija na UNESCO-voj listi svjetske baštine. Kao

mogući izlaz predlaže se prekogranična suradnja u različitim aspektima zaštite, primjerice organiziranje turističkih ruta koje bi rasteretile Plitvice i NP Krka, a istovremeno unaprijedile turističku ponudu Neretve i Une.

Slična situacija postoji i s dva nacionalna parka na istoku BiH (Drina i Sutjeska), koji bi mogli biti povezani u suradnji s NP Tarom u Srbiji i NP Durmitorom u Crnoj Gori. Jača kontrola i međusobna koordinacija pomogla bi očuvanju ovih jedinstvenih prostora (Lovrić, M., Lovrić, N., & Winkel, G., 2020, 103-110), koji predstavljaju ključan dio krškoga geomorfološkoga okvira Dinarida.

Uspostavljanje prekograničnoga zaštićenoga područja omogućuje viši stupanj zaštite prirodnih komponenata, stvara uvjete za sintezu cjelokupnoga prirodnoga potencijala i njegove zaštite uz primjenu integriranih mjera upravljanja; pridonosi izgradnji jedinstvene i održive turističke infrastrukture, ali omogućava i formiranje jedinstvene turističke ponude što znači produženje turističke sezone i povećanje turističkih aktivnosti, veće zapošljavanje lokalnoga stanovništva, a sve skupa pridonosi ekonomskoj dobiti.

Navedene prednosti naglašavaju značaj formiranja jedinstvenoga prekograničnog područja, čiji bi se učinci ogledali u turističkome, ekonomskome i znanstvenome kontekstu. Kako bi valorizacija prirodne baštine postala stvarni temelj za formiranje prekograničnih nacionalnih parkova, neophodno je poduzeti neke osnovne radnje: razviti strategiju valorizacije prirodnih područja uz jasne kriterije vrednovanja, uključujući ekološke, turističke, kulturne i socio-ekonomske aspekte; Unaprijediti institucionalnu suradnju među državama potpisivanjem bilateralnih i multilateralnih sporazuma o zajedničkom upravljanju; Uključiti lokalne zajednice kao ravnopravne partnere, kroz edukaciju, zapošljavanje i participaciju u odlučivanju; Osigurati međunarodnu podršku kroz fondove EU-a, UNESCO-ve programe i druge mehanizme koji potiču regionalnu integraciju u zaštiti okoliša, uspostaviti zajedničke baze podataka i sustave monitoringa kako bi se upravljanje zasnivalo na znanstveno utemeljenim podacima.

U konačnici, prirodna baština Bosne i Hercegovine, kao, uostalom, i njezinih susjeda, nije samo lokalno nacionalno blago nego dio širega europskoga i svjetskoga naslijeđa. Njezina pravilna valorizacija i uključivanje u prekogranične okvire zaštite mogu donijeti dugoročne koristi prirodi i ljudima koji ondje žive.

Literatura

- Cvijanović, D., & Marković, J. (2020). Zaštita prirode i održivi razvoj u prekograničnim područjima Dinarida, Geografski institut "Jovan Cvijić", SANU.
- Grupa autora, 2015.: Turizam i potencijali-Planinska područja Bjelašnica, Treskavica, Visočica, Prirodno-matematički fakultet, Univerzitet u Sarajevu, Sarajevo.
- Jovičić, Ž., 1989., Turistička geografija, Treće izdanje, Naučna knjiga, Beograd.

- Lovrić, M., Lovrić, N., & Winkel, G. (2020). Challenges and opportunities for forest and nature conservation policies in Southeastern Europe. *Forest Policy and Economics*, 110, 101872. <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2019.01.009>
- Marc Patry, 2008., *Business Planning for Natural World Heritage Sites – A Toolkit*, UNESCO.
- Marić, P. (2015). *Ekološka mreža i zaštićena područja u BiH*. Sarajevo: Centar za okolišno upravljanje.
- Milanović, A. (2018). Ekoturizam i valorizacija prirodne baštine u funkciji regionalnog razvoja. *Zbornik radova Geografskog fakulteta Univerziteta u Beogradu*, 66, 37–54.
- Radeljak, P., Pejnović, R., 2008., Utjecaj turizma na održivi razvoj funkcionalne regije Nacionalnog parka Krka, *Godišnjak Titius*, god. 1, br. 1, 329-361
- Slukan Altić, M., 2007., *Povijesna geografija rijeke Krke: kartografska svjedočanstva*, Javna ustanova Nacionalni park Krka, Šibenik
- Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore i IPA Adriatic Cross-Border Cooperation Programme), 2006., *Plan upravljanja UNESCO-ovim lokalitetima Svjetske baštine, Smjernice za izradu, provedbu i nadzor planova upravljanja sa primjerima UNESCO-ovih lokaliteta na Jadranu, Kotor, Crna Gora.*
- Common Wadden Sea Secretariat, 2010., *Wadden sea Plan 2010*, 11th Trilateral Governmental Conference on the Protection of the Wadden Sea, Westerland, Common Wadden Sea Secretariat (CWSS), Wilhelmshaven, Germany.
- Common Wadden Sea Secretariat, 2012., *The Wadden Sea, Germany and Netherlands (N1314) - Extension Denmark and Germany*, Besemann, Wittmund
- European Commission. (2013). **Building a Green Infrastructure for Europe**. Publications Office of the European Union. [<https://ec.europa.eu/environment/nature/ecosystems>]
- Federalno ministarstvo okoliša i turizma, 2009., *Master plan razvoja turizma za zaštićeno područje Nacionalnog parka Una*, Bosna-S Consulting, Sarajevo, Bosna i Hercegovina.
- IUCN Programme on Protected Areas- World Heritage Studies, 2008., *World Heritage Caves & Karst*, IUCN, Gland, Switzerland.
- IUCN. (2001). *Transboundary protected areas for peace and cooperation*. IUCN, International Union for Conservation of Nature.
- Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, 2007., *Nacionalni park Plitvička jezera-Plan upravljanja*, Zagreb, Republika Hrvatska.
- Naturfreunde Internationale, 2010., *Slowakischer Karst – Aggtelek Karst Slovak Karst – Aggtelek Karst*, Vienna, Austria.
- *Strategija i akcijski plan zaštite prirode Republike Hrvatske za razdoblje od 2017. do 2025. godine* (Narodne novine, 72/17)

- UNDP BiH. (2020). Analiza kapaciteta za upravljanje zaštićenim područjima u BiH. United Nations Development Programme. [<https://www.ba.undp.org>]
- UNESCO World Heritage Centre. 2008. World Heritage Information Kit
- UNESCO. (2002). Managing tourism at World Heritage Sites: A practical manual for World Heritage Site managers. UNESCO World Heritage Centre.
- WWF Adria. (2017). Zaštićena područja Dinarida: Analiza upravljanja i finansiranja. WWF. [<https://www.wwfadria.org>]
- Zakon o nacionalnim parkovima Republike Srpske, Službeni glasnik RS, broj 75/15.
- Zakon o zaštiti prirode (Narodne novine, 80/13)
- Zakon o zaštiti prirode Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine FBiH, broj 66/13.
- http://bpn.com.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=633&Itemid=280
- <http://en.unesco.org/>
- <http://nationalpark-una.ba/bs/>
- <http://whc.unesco.org/en/interactive-map/>
- <http://www.arhivtk.ba/wp-content/uploads/2015/01/Konvencija-o-zastiti-svjetske-kulturne-i-prirodne-bastine.pdf>
- <http://www.kvarkenworldheritage.fi/assets/Svenska---pdf/Plants-and-animals.pdf>
- <http://www.np-plitvicka-jezera.hr/hr/planirajte-svoj-posjet/istrazite-park/interaktivna-karta/>
- http://www.waddensea-secretariat.org/sites/default/files/downloads/13-031_syn_waddenlezing_kreise_lowres.pdf

POSSIBILITIES OF SPATIAL INTEGRATION ON THE EXAMPLE OF POTENTIAL CROSS-BORDER PROTECTED NATURAL AREAS OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Abstract

As a potential member of the European Union, Bosnia and Herzegovina has the opportunity to use its own natural potentials for the establishment of cross-border protected areas through the integration of natural areas in the border area, infrastructure, cultural and historical heritage, as well as economic and social ties that contribute to the sustainable spatial development of Bosnia and Herzegovina in the European context. The integration of cross-border protected areas should take place in line with European programs for cross-border, transnational and inter-regional cooperation, with harmonization of spatial development priorities with European principles and indicators of spatial development. The subject of work are the potentials of cross-border protection of natural areas, i.e. inventory of the entire natural heritage that represents the potential for inclusion into the tourist offer and development of tourism. The aim of the paper is to explain the possibilities of integrating Bosnia and Herzegovina into a wider environment and to achieve sustainable development through the definition and valorization of international and/or regional cooperation in the establishment of border protected areas. By collecting and analyzing available literature, surveys and possible field observations of particular areas will be presented information on given facilities and their current utilization for tourist purposes, as well as the possibilities of more complete and better use of space in tourist activity, ie integration.

Keywords: tourism, integration, cross-border cooperation, protected natural areas, European Union, Bosnia and Herzegovina